

Onko avoimen tiedon aikakausi ohi?

Data ja teknologia ovat merkittävässä strategisessa roolissa. Kokonaisturvallisuuden näkökulmasta riskien arviointi on entistä kriittisempää. Avoimen tiedon riskienhallinnassa on keskeistä tunnistaa järjestelmien välisiä riippuvuuksia, arvioida riippuvuuksien tarkoituksenmukaisuutta ja hallita niitä.

TEKSTI: JOONAS AITONURMI

Digi- ja väestötietovirasto (DVV) julkaisee vuosittain Digihumaus-raportin, joka tarkastelee yhteiskunnallista kehitystä digitalisaation, toimintatapojen uudistamisen ja julkisten palveluiden kehittämisen näkökulmasta. Vuoden 2025 Digihumaus-raportin teema on, kuinka julkinen digitaalinen infrastruktuuri voi tukea yhteiskuntaa olosuhteissa ja toimintaympäristössä, joka on kompleksinen ja epävarma.

Reportissa totesimme, että tällaisessa maailmassa tarvitaan monipuolista tietoa. Samalla muistutimme, että "on kuitenkin hyvä huomata, että avoimen tiedon aikakausi on päättynyt. On oltava aiempaa tarkempaa, mitkä tiedot jaetaan jatkossa täysin avoimesti ja mitkä tunnistettujen toimijoiden välillä."

Onko avoimen tiedon aikakausi oikeasti ohi?

Suomi kansainvälisenä suunnannäyttäjänä

Suomi on julkisten digitaalisten palvelujen kärkimaa esimerkiksi EU:n DESI-indeksillä ja EU-komission eGovernment Benchmark -raportilla mitattuna. DVV:n kehittämä Suomi.fi-palvelukokonaisuus sai maailman parhaan julkisen hallinnon palvelun GovTech-tunnustuksen vuoden 2025 alussa.

Kehitys on perustunut muun muassa perusrekisterien yhteentoimivuuteen ja yhteisiin digitalisaation tukipalveluihin. Yhdessä oikeanlaisten toimintatapojen kanssa Suomessa on lähtökohtaisesti mahdollista asioida julkisen sektorin kanssa niin, ettei tietoa tarvitse antaa kuin yhden kerran – väestölaskennan tarpeettomuudesta puhumattakaan.

Olemme myös hyvässä lokerossa edistämässä digitalisaatiota. EU:ssa osana aloitteellista ja arvopohjaista yhteisöä, jotta emme olisi vain digijättien tai autoritääristen hallintojen sinänsä nopeasti kehittyvien vaihtoehtojen varassa. Pohjoismaisessa ja baltialaisessa ulottuvuudessa eroinemmekin maiden ja järjestelmien samankaltaisuus,

pohjoismainen julkisuusperiaate ja automaattinen tietojenvaihto luovat hyvää pohjaa arjen sujuvuudelle ja uusille mahdollisuuksille maidemme välillä.

Tiedon avaamisen hyödyt ovat ilmiselvät ja mitattavat sillä digitaalinen tieto eli data on ehtymätön vara. Tiedon liikkua saumattomasti organisaatioiden välillä julkinen hallinto tehostuu, kansalaisten asiointi helpottuu ja yrityksille voi syntyä liiketoimintaedellytyksiä.

Avoimen tiedon aikakauden päättymisen kuitenkin herättää tunnistamaan uhat ja riskit, joita tiedon jakamiseen ja hyödyntämiseen liittyy.

Avoimuuden rajat muuttuvassa maailmassa

Digihumaus-raportin ajatus avoimen tiedon aikakauden päättymisestä ei ole ideaali. Se on kuvaus siitä, kuinka syviä muutoksia globaalissa toimintaympäristössä on tapahtunut suhteessa kasvavaan riippuvuuteen digitaalisista järjestelmistä.

Muuttuva turvallisuus- ja geopoliittinen maisema luo uudenlaisia uhkakuvia, joissa tiedon hallinta ja jakaminen eivät ole enää vain teknisiä kysymyksiä vaan keskeisiä elementtejä kansallisen turvallisuuden ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Kun yhteiskunnan kriittinen infrastruktuuri on yhä syvemmin kytkeytynyt yhteen, uhkaavimmissa skenaarioissa varomaton tiedon avaaminen voi altistaa hyökkäyksille tai väärinkäytöksille.

Myös tekoälyn kehitys on entisestään moninkertaistanut tietoa-aineistojen yhdistämisen ja analysoinnin mahdollisuuksia, niin hyvässä kuin pahassa. Vaikka yksittäinen tietoa-aineisto olisi harmiton, sen yhdistäminen muihin aineistoihin voi luoda mahdollisuuksien lisäksi ennakoimattomia riskejä. Kun tiedot on kerran avattu, niiden käyttöä ei voida enää hallita. Kokonaisturvallisuuden näkökulmasta tämä peruuttamattomuus tekee riskien arvioinnista entistä kriittisempää aikakautena, jossa data ja teknologia pelaavat merkittävää strategista roolia geopoliittisella näyttämöl-

***Kun tiedot on kerran avattu,
niiden käyttöä ei voida enää hallita.***

lä. Keskinäisriippuvuuden sopivan tason ja oikean kokoisten ratkaisujen tunnistaminen on vaativaa.

Tiedon avoimuuden kerrostumat

Tieto ja data ei ole joko avointa tai suljettua. Sille on olemassa erilaisia tasoja, kuten jo avoin tieto, julkinen tieto ja salassa pidettävä tieto. Laista tuleva pääsääntö on, että tieto on niin julkista kuin mahdollista.

Keskeistä avoimen tiedon riskienhallinnan kannalta on tunnistaa järjestelmien välisiä riippuvuuksia, arvioida riippuvuuksien tarkoituksenmukaisuutta hyötyjen, haittojen ja hallittavuuden näkökulmasta ja hallita niitä.

Suomi.fi kehittäjille -sivustolla julkaistu opas tiedon jakamisesta käsittelee ja avaa kohta kohdalta, mitä jokaisen tiedon tuottajan ja hyödyntäjän olisi syytä ottaa huomioon tällä moniulotteisella kentällä.

Digitaalinen infrastruktuuri luottamuksen kivijalkana

Epävarmoista ajoista huolimatta on voitava nähdä mahdollisuuksia avoimuuden ja yhteentoimivuuden edistämiseksi. Liikaan turvallistamiseenkin liittyy riskejä. Luotettavan ja reaaliaikaisen tiedon merkitys korostuu

Keskinäisriippuvuuden sopivan tason ja oikean kokoisten ratkaisujen tunnistaminen on vaativaa.

tässä ajassa, erityisesti elämäntapahtumalähtöisessä digitalisaatiossa.

Tieto liittyy olennaisesti julkisen digitaalisen infrastruktuurin tehtäviin yhteiskunnallisen luottamuksen ylläpitäjänä. On varmistettava, että digitaaliset palvelut pysyvät toimintakykyisinä kaikkina aikoina. Digitaalinen infrastruktuurimme, tietojärjestelmät ja tietovirrat tarvitsevat samanlaista jatkuvaa huolenpitoa kuin fyysinen infrastruktuurimme, kuten tiet tai sillat. Digitaalinen infrastruktuuri onkin kansallinen voimavara, joka vaatii yhteistä tulkintaa ja pitkäjänteistä kehittämistä. ■

Kirjoittaja toimii erityisasiantuntijana Digi- ja väestötietovirastossa, jossa hän vastaa strategisesta ennakoinnista ja tutkimusyhteistyöstä. Aitonurmi toimii myös väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistossa.

Kuva: Aki Rask

Varomaton tiedon avaaminen voi altistaa hyökkäyksille tai väärinkäytöksille.

